

Analýza využívania externých foriem financovania MSP

Bratislava, február 2016

Vydavateľ:
Slovak Business Agency

© SBA, Bratislava, 2016

Všetky práva vyhradené. Údaje, ktoré sú obsahom tejto publikácie, je možné použiť len s uvedením zdroja.

Neprešlo jazykovou úpravou

Obsah

Úvod.....	5
1. Súčasný stav financovania MSP.....	5
1.1 Popis spôsobov financovania MSP.....	5
1.2 Porovnanie hodnotenia financovania podnikania na Slovensku z pohľadu domácich a zahraničných iniciatív v období 2012 až 2015.....	8
2. Využívanie externých zdrojov financovania MSP.....	9
2.1 Všeobecné hodnotenie prístupu MSP k financovaniu.....	9
2.2 Bankový úver.....	12
2.3 Kapitálové financovanie a rizikový kapitál.....	16
2.4 Podporné nástroje verejného sektora.....	20
3. Bariéry využívania externých zdrojov financovania MSP.....	25
3.1 Limitujúce faktory pri získavaní úverov.....	25
3.2 Limitujúce faktory pri verejnej podpore.....	26
3.3 Limitujúce faktory využívania kapitálového financovania a rizikového kapitálu.....	26
4. Odporúčania.....	28
Prílohy.....	29

Zoznam tabuliek

Číslo tabuľky	Názov tabuľky
Tab. č. 1	Porovnanie hodnotenia financovania podnikania na Slovensku z pohľadu domácich a zahraničných iniciatív, 2012 - 2015
Tab. č. 2	Využívanie jednotlivých zdrojov financovania podnikov
Tab. č. 3	Vývoj financovania MSP v rokoch 2008 – 2014
Tab. č. 4	Investície fondov rizikového kapitálu v portfóliu Slovak Business Agency / Národného holdingového fondu, s. r. o., 2007 – 2014
Tab. č. 5	Prehľad investícií v rámci nástroja rizikového kapitálu iniciatívy JEREMIE k 31.12.2014
Tab. č. 6	Objem finančných prostriedkov čerpaných prostredníctvom MSP v rokoch 2013 a 2014
Tab. č. 7	Vývoj financovania MSP z verejných zdrojov v rokoch 2007 – 2014 (v mil. EUR)
Tab. č. 8	Prehľad financovania komerčných bánk zo zdrojov EIB v roku 2014

Zoznam grafov

Číslo grafu	Názov grafu
Graf č. 1	Predpokladané formy externého financovania v najbližších dvoch rokoch
Graf č. 2	Preferencia foriem externého financovania na zabezpečenie jednotlivých rozvojových aktivít
Graf č. 3	Dôvody zamietnutia žiadosti o úver
Graf č. 4	Podiel realizovaných investícií prostredníctvom rizikového kapitálu v r. 2014 podľa poskytovateľov
Graf č. 5	Štruktúra foriem financovania MSP v roku 2014
Graf č. 6	Najdôležitejšie limitujúce faktory pri získavaní bankových úverov
Graf č. 7	Dôvody nedostatočného využívania kapitálového financovania / rizikového kapitálu

Úvod

Prístup k finančným zdrojom je kľúčovým predpokladom rozvoja sektora malých a stredných podnikov tak na Slovensku, ako aj v ostatných krajinách EÚ. Malé a stredné podniky vzhľadom na svoje charakteristické črty majú rozdielne potreby v oblasti financií v porovnaní s veľkými podnikmi. Nutnosť riešenia základných finančných problémov malých a stredných podnikov súvisí aj so skutočnosťou, že sektor malých a stredných podnikov na Slovensku tvorí 99,9 % z celkového počtu podnikateľských subjektov a poskytuje pracovné príležitosti 72,7 % aktívnej pracovnej sily v podnikovej ekonomike.

Predmetom analýzy je zmapovanie jednotlivých spôsobov financovania MSP, realizovaných z externých zdrojov. Cieľom je vyhodnotenie využívania externých finančných zdrojov počas celého životného cyklu podniku.

Časť dokumentu je venovaná detailnej odvetvovej a regionálnej finančnej analýze MSP za obdobie 2008 – 2014, ktorá je spracovaná na základe dostupných podkladov z Registra účtovných závierok. Predmetná analýza tvorí prílohu 1 tohto dokumentu.

Súčasťou analýzy využívania externých foriem financovania je vyhodnotenie reprezentatívneho prieskumu využívania externých foriem financovania MSP, realizovaného na vzorke 1 000 MSP v októbri 2015. Prieskum bol zameraný na hodnotenie skúseností, názorov a očakávaní MSP v súvislosti s využívaním externých foriem financovania pre svoju podnikateľskú činnosť. Výsledky prieskumu sú uvedené v prílohe 2.

1. Súčasný stav financovania MSP

1.1 Popis spôsobov financovania MSP

Na financovanie svojich potrieb či už trvalých alebo dočasných môže podnik využívať štandardné alebo alternatívne finančné zdroje.

1.1.1 Štandardné zdroje financovania

Medzi štandardné zdroje financovania možno zaradiť bankové úvery, leasing, faktoring a forfaiting.

1.1.2 Alternatívne zdroje financovania

Alternatívne finančné zdroje sú vo všeobecnosti také zdroje, ktoré sa na financovanie podnikov využívajú v menšom množstve a väčšina podnikateľov nemá o ich charaktere a postupe získavania presné a podrobné informácie. Považujú sa za nové formy financovania podnikov v porovnaní so štandardnými zdrojmi, s ktorými je väčšina podnikov oboznámená a možno ich jednoduchšie získať na financovanie bežných potrieb podnikov.

Využívanie alternatívnych finančných zdrojov však vo väčšine prípadov predpokladá určité poznanie týchto zdrojov podnikateľmi. Takisto možno povedať, že alternatívne finančné zdroje využívajú takí podnikatelia, ktorým na rozvoj a inovácie svojho podnikania štandardné zdroje nepostačujú, resp. pre vysoké riziko by ich nezískali.

Súkromní investori

V prípade, že pre MSP nestačia financie získané zo štandardných cudzích zdrojov, tak nastupujú alternatívy aj v podobe súkromných investorov. Medzi najpoužívanejšie alternatívne cudzie zdroje získané od súkromných investorov patria:

- **Private equity investície** (súkromné kapitálové zdroje) môžu byť dobrým zdrojom financovania malých a stredných podnikov, či už vo fáze vzniku alebo neskoršieho rozvoja. Private equity sú doslova investície do vlastného imania. Patria do skupiny stredno a dlhodobých externých finančných investícií. V krajinách strednej a východnej Európy sa stali významnou zložkou kapitálového trhu aj napriek novosti tejto formy financovania v tomto regióne.
- **Venture kapitál** (rizikový kapitál) je možné definovať ako finančné prostriedky vkladané prostredníctvom rizikového fondu do vlastného imania spoločností, ktorý sa využíva na financovanie počiatkovej činnosti firmy a financovanie inovačných a rozvojových projektov spojených s vysokým rizikom. Využívajú ho predovšetkým začínajúce malé a stredné firmy s nedostatkom vlastných finančných prostriedkov a skúseností s vedením podnikania, ktoré nie sú vedené profesionálnymi manažérmi. Je to prostriedok pre financovanie zahájenia činnosti spoločnosti, jej rozvoja alebo expanzie, kedy investor rizikového kapitálu nadobúda dohodnutý podiel na vlastnom imaní spoločnosti za poskytnutie určitého objemu finančných prostriedkov.
- **Mezanínový kapitál** predstavuje modernú formu alternatívnych finančných zdrojov. Mezanín je dlhodobý podriadený úver (podriadený bankovému úveru), ktorého cena a doba splatnosti závisia od úspešnosti projektu. Cieľom firiem poskytujúcich mezanínový kapitál je investovanie do MSP s dlhodobým rastovým potenciálom. Využitie tohto finančného nástroja je vhodné vtedy, ak podnikatelia majú z dôvodu slabo rozvinutého kapitálového trhu zložitý prístup ku finančným zdrojom, nemôžu vstúpiť na burzu alebo emitovať obligácie.
- **Business angels** (obchodní anjeli) sú zvyčajne súkromné osoby s vlastným kapitálom a skúsenosťami z podnikania, ktoré sú ochotné použiť vlastný kapitál na investovanie do pre nich zaujímavých nápadov alebo rýchlo rastúcich spoločností. Ide o zakúpenie minoritného obchodného podielu vo firme s očakávaním, že po určitej dobe (približne 3 až 5 rokov) obchodný anjel odpredá tento svoj podiel a na základe rozdielu medzi nákupnou a predajnou cenou dosiahne zisk. Ich pridanou hodnotou ako investora sú manažérske skúsenosti, know-how, sieť kontaktov a ochota podeliť sa o ne. Tento kapitálový vstup sa na rozdiel od rizikového kapitálu realizuje anonymne. Business Angels často investujú do oblastí, ktoré sú im osobne blízke, preferované sú však najmä high-tech odvetvia.
- **Crowdfunding** patrí medzi novo vznikajúce alternatívne formy financovania spájajúce priamo tých, ktorí majú k dispozícii finančné prostriedky a chcú ich požičať alebo investovať s tými, ktorí potrebujú prostriedky na financovanie konkrétneho projektu.

Štátna pomoc

- **Pomoc v malej výške (pravidlo „de minimis“)** - Nariadenie, ktoré upravuje pravidlo de minimis, je nástroj, ktorý umožňuje členským štátom veľmi rýchlo poskytnúť podnikom, a najmä MSP, dotácie v obmedzenej výške, bez nutnosti ich oznámenia Komisii a uplatnenia akéhokoľvek administratívneho postupu.
Podmienky pre poskytnutie pomoci de minimis:
 - Strop pomoci, na ktorú sa vzťahuje pravidlo de minimis, je 200 000 EUR (ekvivalent hotovostného grantu) počas obdobia troch fiškálnych rokov.
 - Strop sa vzťahuje na celú verejnú pomoc považovanú za pomoc de minimis. Nemá vplyv na možnosť príjemcu získať inú štátnu pomoc v rámci schém schválených Komisiou.
 - Strop sa vzťahuje na pomoc všetkých druhov, bez ohľadu na jej formu alebo jej účel. Jediným druhom pomoci, ktorý je vylúčený z výhody pravidla de minimis, je pomoc na podporu vývozu.
 - Nariadenie sa vzťahuje iba na „transparentné“ formy pomoci, to znamená na pomoc, v prípade ktorej je možné vopred stanoviť ekvivalent hrubého grantu bez nutnosti vykonať hodnotenie rizika. Toto nariadenie sa vzťahuje na pomoc poskytnutú podnikom vo všetkých odvetviach okrem:
 - pomoci poskytnutej podnikom pôsobiacim v odvetví rybného hospodárstva a akvakultúry;
 - pomoci poskytnutej podnikom pôsobiacim v oblasti primárnej výroby poľnohospodárskych výrobkov;
 - pomoci poskytnutej podnikom pôsobiacim v oblasti spracovania a predaja poľnohospodárskych výrobkov (v určitých prípadoch);
 - pomoci na činnosti súvisiace s vývozom do tretích krajín alebo členských krajín;
 - pomoci, ktorá je podmienená uprednostňovaním používania domáceho tovaru pred dovážaným;
 - pomoci poskytnutej podnikom pôsobiacim v odvetví uhlia;
 - pomoci na zaobstaranie prostriedkov cestnej nákladnej dopravy poskytnutej podnikom, ktoré vykonávajú cestnú nákladnú dopravu v prenájme alebo za úhradu;
 - pomoci poskytnutej podnikom v ťažkostiach.
- **Štátne záruky** sú dôležitým nástrojom na podporu rozvoja obchodných spoločností a zjednodušenie ich prístupu k financovaniu. To je mimoriadne dôležité v prípade MSP. Najobvyklejšie záruky sú spojené s pôžičkou alebo iným finančným záväzkom, na ktoré dlžník uzatvoril s veriteľom zmluvu. Takéto záruky sa môžu poskytnúť individuálne alebo v rámci schémy.

Pomoc z Európskej Únie

V programovom období rokov 2014 – 2020 bude Slovensko môcť čerpať štrukturálne fondy z EÚ prostredníctvom **6 základných operačných programov na podporu MSP**:

- Výskum a inovácie,
- Kvalita životného prostredia,
- Integrovaná infraštruktúra,
- Integrovaný regionálny operačný program,
- Ľudské zdroje, zamestnanosť a inklúzia,
- Efektívna verejná správa.

Komunitárne programy MSP pre roky 2014-2020

EK pripravila v rámci komunitárnych fondov na programovacie obdobie 2014-2020 okrem štrukturálnych fondov EÚ takmer 80 mld. Eur, z čoho minimálne 17 mld. Eur je určených výhradne pre firmy na vývoj nových technológií, rozvoj a inovácie medzinárodných aktivít. EK nadväzuje na programy posilňovania európskych inovácií (EIT), rámcový program pre konkurencieschopnosť a inovácie (CIP) a 7. Rámcový program. V roku 2013 boli schválené programy Horizont 2020 (hlavný nástroj na podporu výskumu, vývoja aj inovácií EK na roky 2014 až 2020) a COSME (Európsky program pre konkurencieschopnosť malých a stredných podnikov) Ich silnými stránkami sú hlavne transparentnosť, flexibilita, financovanie a administratívna jednoduchosť na rozdiel od štrukturálnych fondov EÚ.

1.2 Porovnanie hodnotenia financovania podnikania na Slovensku z pohľadu domácich a zahraničných iniciatív v období 2012 až 2015

Hodnotením stavu a vývoja financovania podnikania na Slovensku sa zaoberá viacero medzinárodných či národných iniciatív. Medzi najvýznamnejšie z nich patria GEM NES, Doing Business (DB) realizovaný Svetovou bankou, Global Competitiveness Report (GCR) zostavovaný Svetovým ekonomickým fórom, a Index podnikateľského prostredia (IPP), ktorý spracováva Podnikateľská aliancia Slovenska.

Problematika financovania podnikania je istým spôsobom hodnotená v každej z porovnávaných iniciatív. GEM NES sa zameriava na komplexné hodnotenie prístupu nových a rastúcich firiem k rôznym formám financovania, pričom po miernom poklese v roku 2013 indikoval v roku 2014 pomerne významné zlepšenie situácie a priblíženie sa k pozitívnej časti hodnotiacej škály, a to vďaka zlepšeniu hodnotenia dostupnosti všetkých foriem financovania s výnimkou prístupu k financovaniu cez výzvy na upisovanie akcií (IPOs).

DB v prípade financovania podnikania hodnotí prístup k dlhovému financovaniu. Podobne ako GEM NES, aj DB po zhoršení situácie v roku 2013 zaznamenal v roku 2014 zlepšenie hodnotenia Slovenska v tejto oblasti a zvýšenie našej pozície medzi hodnotenými krajinami. V roku 2015 došlo k miernemu poklesu v rebríčku na úroveň z roku 2014.

Podobný trend naznačujú aj výsledky IPP, kde hodnota indexu zameraného na prístup k finančným zdrojom predovšetkým prostredníctvom úverov a kapitálového trhu po miernom poklese v roku 2013 následne v roku 2014 výraznejšie vzrástla a v roku 2015 oscillovala okolo tejto hodnoty.

Napokon, hodnotenie GCR zamerané na celkovú rozvinutosť finančného trhu ostalo v rokoch 2014 a 2015 po miernom náraste nezmenené, a naznačuje skôr pozitívne hodnotenie situované mierne v pozitívnej časti hodnotiacej škály. Možno tak konštatovať, že napriec všetkými iniciatívami nevyznieva financovanie podnikania ako výrazná prekážka podnikateľskej aktivity, a badaťelné sú skôr pozitívne trendy vedúce k ďalšiemu zlepšovaniu v tejto oblasti.

Tab. č. 1: Porovnanie hodnotenia financovania podnikania na Slovensku z pohľadu domácich a zahraničných iniciatív, 2012 - 2015

Hodnotenie	GEM NES	DB	GCR	IPP
Financovanie	skóre 1-5	Pozícia zo 189 (189/185)	Skóre 1-7	Index (ref.=100)
2015	N/A	42.	4,4	202,8
2014	2,73	36.	4,5	200,2
2013	2,16	42.	4,5	192,9
2012	2,38	23.	4,4	193,5

Zdroj: Dáta GEM 2014, 2013 a 2012; DB ed. 2016, 2015, 2014 a 2013; GCR ed. 2015-16, 2014-15, 2013-14, 2012-13; IPP PAS 2Q/2015, 4Q/2014, 4Q/2013, 4Q/2012

Financovanie podnikania vykazuje v sledovanom období zlepšujúce sa hodnotenie, čím Slovensko predbehlo dynamiku porovnávacích skupín a získalo pozitívne postavenie v medzinárodnom kontexte. Rovnako aj absolútne hodnotenie sa nachádza blízko pozitívnej časti hodnotiacej škály. Kladne v hodnotení vyznieva dostupnosť tradičných zdrojov (úvery, vlastný kapitál) i moderných foriem financovania (individuálni investori a rizikový kapitál), o niečo menej už dostupnosť vládnych dotácií, a veľmi negatívne chronický nedostatok nášho kapitálového trhu - praktická nedostupnosť získania zdrojov financovania cez výzvy na upisovanie akcií.

Celkovo tak možno konštatovať, že napriek stále existujúcemu priestoru na zlepšovanie, nepredstavuje financovanie podnikania prekážku, ale skôr podporu vzniku a rozvoja podnikateľských aktivít u nás.

2. Využívanie externých zdrojov financovania MSP

2.1 Všeobecné hodnotenie prístupu MSP k financovaniu

Z prieskumu „Využívanie externých foriem financovania“ (ďalej len prieskum) vyplýva, že **tri štvrtiny MSP (74,5%) využívajú pri začiatkoch svojho podnikania ako najčastejší zdroj financovania vlastné úspory**. Túto formu financovania oproti celoslovenskému priemeru (75%) využili najmä FO (82%), firmy s 0 až 9 zamestnancami (82%).

Naopak, najmenej často využili vlastné úspory, oproti celoslovenskému priemeru (75%), firmy s 50 až 249 zamestnancami (62%). **Externé financovanie má nesporný význam pri financovaní začiatku podnikania najmä u stredne veľkých firiem.**

Význam externého financovania je významný aj v ďalšom priebehu podnikania. Na základe dát z prieskumu sa bez externého financovania (za posledných 12 mesiacov) zaobišlo iba 50,6% podnikov. **Každý druhý respondent teda využil niektorý zo zdrojov externého financovania.** Najčastejšie išlo o niektorú z bankových služieb (bankový úver, leasing, prečerpanie bankového účtu). Využívanie externého financovania ilustruje aj nižšie uvedený výsledok európskeho porovnania.

Z prieskumu vyplýva, že (48,7%) MSP **nepocituje nepriaznivú situáciu v oblasti externého financovania** za prekážku pre rozvoj ich firiem. Významná prekážka je to iba pre 7,0 % respondentov, najmä z radu mikropodnikov.

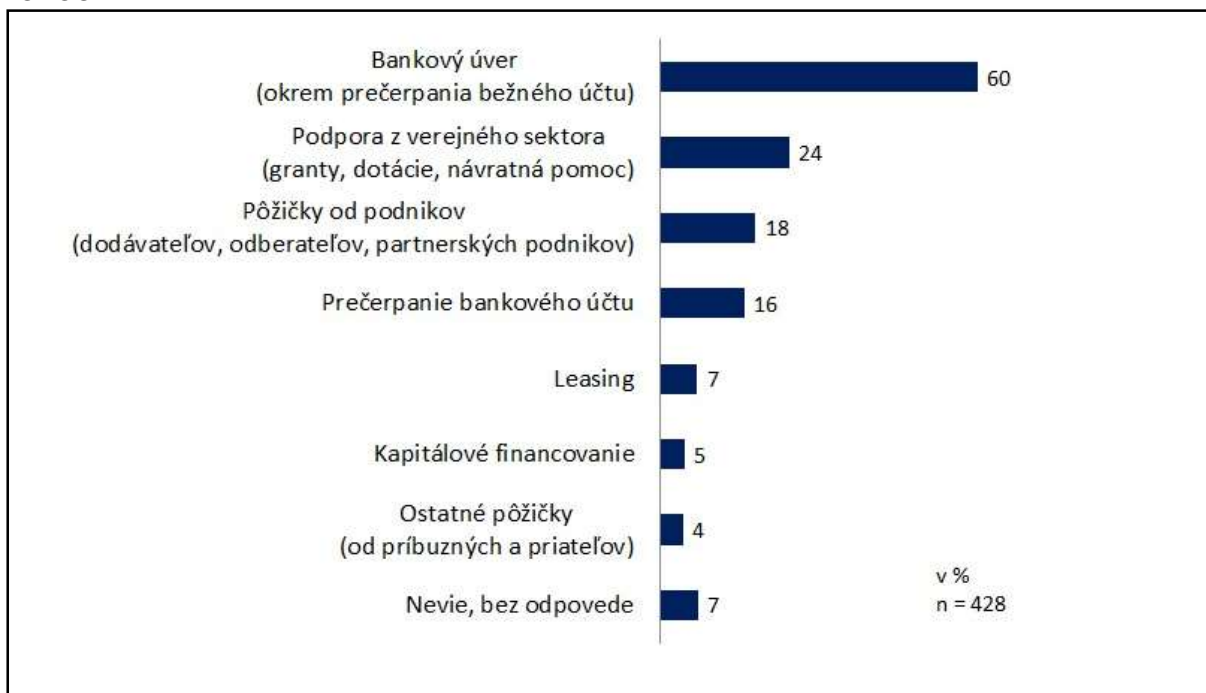
Dominantnú úlohu bankového sektora potvrdzujú aj výsledky prieskumu EK z roku 2013. Na otázku, kto poskytol Vašej firme poslednú pôžičku až 88,6 % slovenských respondentov uviedlo, že práve banka (priemer EÚ-28: 84,7%). Slovenské podniky sa aj z historického hľadiska (r. 2011) viac upierali na bankové financovanie ako bol priemer EÚ (SR: 89,5%, EÚ-27: 86,8%).

Tab. č. 2: Využívanie jednotlivých zdrojov financovania podnikov

Prosím špecifikujte, aké zdroje financovania využívala Vaša firma v priebehu predchádzajúcich 6 mesiacov.				
Odpovede / podiel odpovedajúcich respondentov v %	2013		2015	
	SR	EÚ – 28	SR	EÚ - 28
Prečerpanie účtu, kreditné karty	43,5	38,8	37,4	38,4
Leasing	33,4	34,5	17,8	22,8
Bankové úvery (okrem prečerpania a kreditných kariet)	26,8	31,6	11,6	19,3
Interné zdroje financovania	22,8	25,9	9,2	14,9
Ostatné pôžičky (od podnikateľov, zakladateľov, príbuzných a priateľov)	16,8	15,4	8,8	9,7
Obchodné úvery	13,4	31,9	12,8	20,0
Granty, dotované bankové úvery, garancie	8,0	12,8	2,6	8,0
Kapitálové financovanie	1,5	5,4	0,0	1,7
Dlžobné cenné papiere	0,4	2,0	0,0	1,1

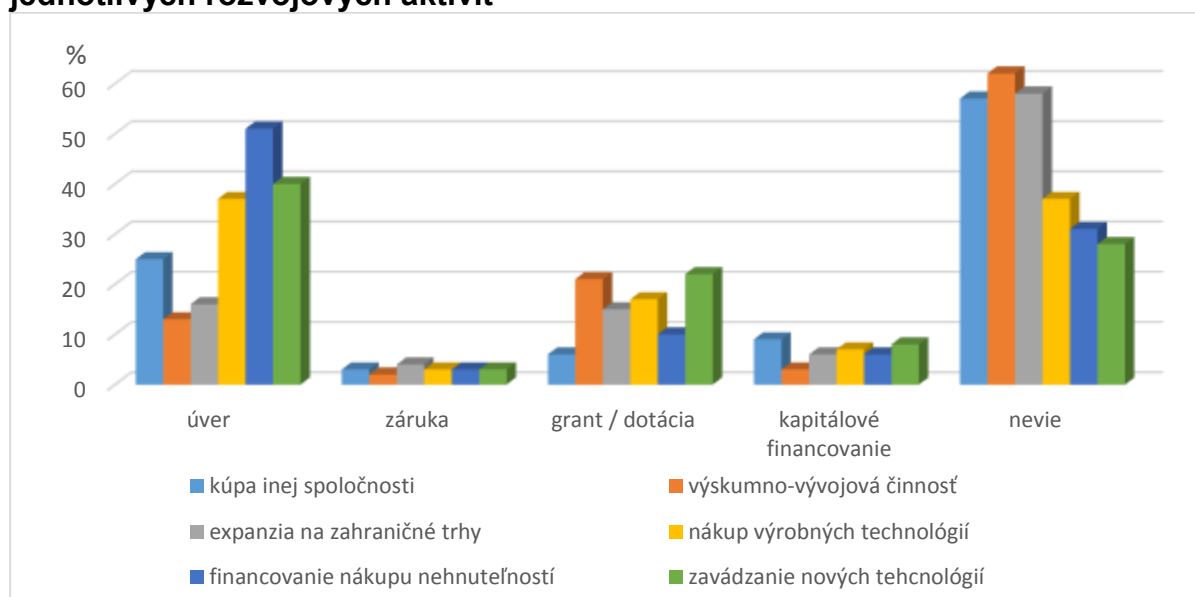
Zdroj: Prieskum Európskej komisie: „SMEs Access to Finance Survey“, r. 2013 a 2015

Externé financovanie bude v najbližších dvoch rokoch potrebovať 16,4% a možno potrebovať 26,4% respondentov. Vo väčšej miere ich budú opäť potrebovať podniky s väčším počtom zamestnancov. Mikropodniky sa vo väčšine (51,4%) vyjadrili, že nebudú potrebovať externé zdroje financovania. Najčastejšie by mali byť tieto prostriedky využité ako prevádzkový kapitál (33,4%), na nákup výrobných technológií (32,0%), nehnuteľností (20,3%) alebo na zavedenie nových produktov (18,9%).

Graf č. 1: Predpokladané formy externého financovania v najbližších dvoch rokoch

Zdroj: Využívanie externých foriem financovania (SBA, 2015)

Z prieskumu tiež vyplýva **preferencia úverového financovania na zabezpečenie jednotlivých rozvojových aktivít podnikov**. Významné postavenie zohráva aj financovanie prostredníctvom grantu / dotácie. **Veľká časť respondentov však nevie posúdiť vhodnú formu financovania na zabezpečenie jednotlivých rozvojových aktivít svojich firiem.**

Graf č 2: Preferencia foriem externého financovania na zabezpečenie jednotlivých rozvojových aktivít

Zdroj: Využívanie externých foriem financovania (SBA, 2015)

2.2 Bankový úver

Financovanie podnikania prostredníctvom bankového úveru

Bankový úver na začiatok svojho podnikania využilo 22,2% MSP (predstihlo ho iba financovanie z vlastných úspor). **Vplyv tohto financovania na hospodársky rast podniku** podčiarkuje najviac fakt, že tento typ počiatočného financovania využili najmä podniky, ktoré v čase konania prieskumu patrili už do kategórie **malých a stredne veľkých podnikov**. **Mikropodniky sa oproti tomu v počiatočnej fáze financovania spoliehali skôr na vlastné úspory**, s čím môže súvisieť ich nižší rozvojový potenciál (a teda menší záujem zo strany bankového sektora), alebo aj absencia ich rastových ambícií.

Bankový úver patril v prieskumu aj k **najčastejšie využívaným zdrojom externého financovania** MSP v priebehu predchádzajúcich 12 mesiacov – využilo ho až 27,7 % respondentov. Opätovne ich s väčšou mierou využili podniky, ktoré v čase konania prieskumu patrili už do kategórie malých a stredne veľkých podnikov, resp. tie ktoré podnikajú 10 a viac rokov.

Súvisiacu bankovú službu - prečerpanie bankového účtu za posledný rok ako externý zdroj financovania využilo 13 % MSP, tiež vo väčšej miere boli zastúpené pri využívaní tejto služby najmä stredne veľké podniky. Tie prevládajú aj v rámci **leasingu**, ktorý ako externý zdroj za posledný rok využilo 15,4% respondentov.

Významné zastúpenie bankových úverov na externom financovaní MSP dokladuje aj prieskum EK: „SMEs Access to Finance Survey“ z roku 2015, v rámci ktorého sa

12 % slovenských MSP vyjadrilo, že v priebehu predchádzajúcich 6 mesiacov využilo práve bankové úvery (priemer EÚ-28: 19%).

Vyššie hodnoty získali už iba súvisiace bankové služby: prečerpanie účtu / kreditné karty (38%, priemer EÚ-28: 37%) a leasing (18 %, priemer EÚ-28: 23%).

Tab. č. 3: Vývoj financovania MSP v rokoch 2008 – 2014

Ukazovateľ	Rok						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Poskytnuté podnikateľské úvery pre MSP (stav) v mil. Eur	12 092	12 032	12 046	10 600	11 038	10 734	11 902
Spolu poskytnuté podnikateľské úvery (stav) v mil. Eur	15 679	15 156	15 174	16 117	15 523	15 102	14 837
Poskytnuté krátkodobé úvery pre MSP (stav) v mil. Eur	4 797	4 981	4 987	4 188	4 481	4 532	5 385
Poskytnuté dlhodobé úvery pre MSP (stav) v mil. Eur	7 295	7 051	7 059	6 412	6 557	6 202	6 517
Podiel MSP-PO s bankovými úvermi	16,0%	18,2%	17,7%	16,5%	16,3%	16,4%	17,7%
Úroková sadzba MSP v %	4,6	3	3,2	3,2	3,8	3,6	3,8

Zdroj: NBS, DataCentrum

Dostupnosť bankového úveru

Obľúbenosť bankového úveru ako formy externého financovania dokazuje aj výsledok prieskumu, v rámci ktorého sa z tých MSP, ktoré predpokladali, že v najbližších dvoch rokoch budú potrebovať externé financovanie až **59,6% respondentov vyjadrilo, že využijú práve túto formu financovania**. S prečerpaním bankového účtu ráta 15,9 % respondentov a využitím leasingu 7,0% MSP.

S obľúbenosťou bankových úverov súvisia aj hodnotenia respondentov v rámci prieskumu EK : „SMEs Access to Finance Survey“ z roku 2014 a 2015, v ktorých **slovenskí podnikatelia očakávali pozitívny výsledok v komunikácii s bankami** pri žiadaní o úver na úrovni 65% (r. 2014), resp. 71% (r. 2015). Obe tieto hodnoty sú v porovnaní s ostatnými krajinami EÚ-28 nadpriemerné 63% (r. 2014), resp. 67% (r. 2015). **Slovenskí podnikatelia predpokladali aj pozitívnejší vývoj v oblasti dostupnosti bankových úverov** v priebehu nasledujúcich 6 mesiacov ako bol priemer EÚ-28.

Úspešnosť získania úveru

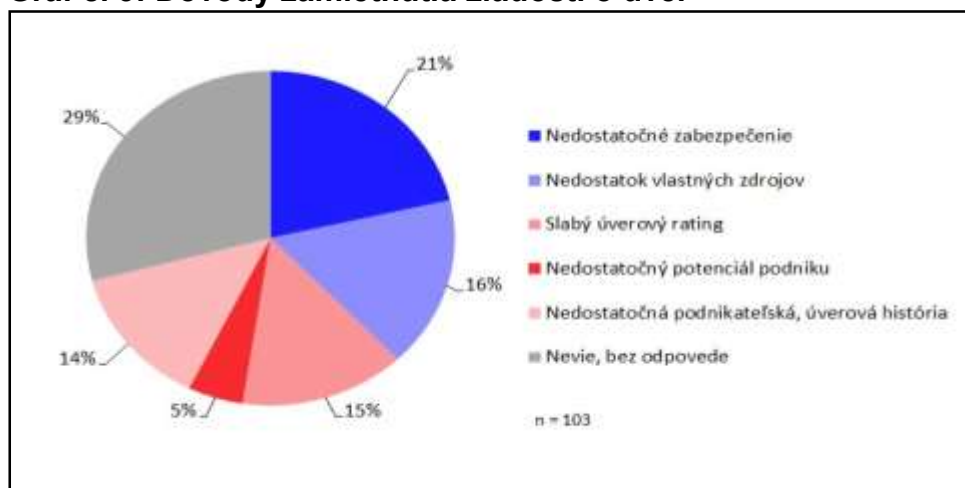
Bankový úver sa javí ako pomerne dostupný zdroj financovania. Až 22,9% respondentov sa vyjadrilo, že boli plne uspokojení ponukou úveru od komerčnej banky, ktorú dostali za posledných 12 mesiacov. Čiastočne uspokojených bolo 6,2% a **neuspokojených iba 4,1 % MSP**. Ostatní dopytovaní respondenti v prieskume nežiadali o bankový úver alebo sa k danej otázke nevedeli vyjadríť. Najvyššiu úspešnosť mali opätovne stredne veľké podniky a skúsenejšie podniky (podnikajúce viac ako 5 rokov, resp. podniky vo fáze expanzie alebo zrelosti). Nižšiu úspešnosť mali

mikropodniky, najmä FO – živnostníci a menej skúsené podniky (podnikajúce do 3 rokov od ich vzniku).

Dôvody zamietnutia žiadosti o úver

Podľa prieskumu EK sa slovenské MSP vyznačujú **vyššou mierou zamietnutia úveru ako bol priemer EÚ** (SR: 13%, EÚ-28: 8%, r. 2015).

Graf č. 3: Dôvody zamietnutia žiadosti o úver

Zdroj: Využívanie externých foriem financovania (SBA, 2015)

Najčastejší dôvod zamietnutia žiadosti o úver v prieskume predstavovalo nedostatočné zabezpečenie žiadateľa (21%).

Z historického hľadiska (údajov Eurostat: „Access to Finance“, r. 2007 a 2010) vyplýva **zvyšovanie dôrazu na zabezpečenie** zo strany bánk a zároveň **znižovanie dôležitosti nedostatku vlastných zdrojov a výsledku úverového ratingu** pre rozhodovanie bánk o poskytnutí úverov. Ostatné dôvody sa v čase výraznejšie nemenili. Z toho vyplýva, že banky sú v súčasnosti pri dostatočnom zabezpečení ochotnejšie **poskytovať aj rizikovejšie úvery**.

Z uvedených dát vyplýva, že konkurencia medzi bankami v segmente podnikov je silná a banky preto zvädzajú konkurenčný súboj o bonitného klienta. Aj v prípade menej bonitných klientov banky dokážu veľmi flexibilne prispôbiť svoje podmienky financovania rizikovosti klienta.

Výška bankového úveru

Respondenti, ktorí získali bankový úver v predchádzajúcich 12 mesiacoch najčastejšie uvádzali výšku úveru do 25 000 EUR (30,1% MSP), resp. od 25 000 do 100 000 EUR (26,6%). Mikropodniky najčastejšie uvádzali sumu do 25 000 EUR, malé podniky hodnotu poskytnutého úveru do 100 000 EUR a stredne veľké podniky hodnotu od 100 000 do 250 000 EUR. Začínajúce podniky podnikajúce do troch rokov od ich vzniku získali výlučne úver do 25 000 EUR.

Z európskych prieskumov (EK : „SMEs Access to Finance Survey“ z roku 2014 a 2015) vyplýva, že slovenské MSP najčastejšie získavajú pôžičku v rovnakej kategórii ako je priemer EÚ, t.j. v rozpätí 25 000 až 100 000 EUR. **Podiel MSP, ktoré v tejto hodnote pôžičku získali sa v SR postupne zvyšuje** (r. 2014: 21 %, r. 2015: 26%).

Náklady na požičiavanie pri malých úveroch v porovnaní s veľkými boli v roku 2014 v porovnaní s priemerom EÚ hodnotené ako **výrazne vyššie** (SR: 43,65%, EÚ: 25,01%; Zdroj: SBA Fact Sheet 2015)

Z vyššie uvedených dát vyplýva, že na Slovensku sú síce vo všeobecnosti úvery pre podnikateľov prístupnejšie, čo je zrejme pozitívny výsledok zdravšieho stavu bankového sektora v krajine, než je to bežné v EÚ. Malé a stredné podniky, však majú vyššie náklady na poskytnuté úvery.

Účel využitia bankového úveru

Z výsledkov prieskumu vyplýva, že úvery poskytnuté za posledných 12 mesiacov boli využité najmä ako prevádzkový kapitál (63,3%) alebo na nákup nehnuteľnosti, dopravného prostriedku a strojov (24,0%). Ostatné účely využitia boli zanedbateľné. Prevádzkový kapitál potrebovali najmä niektoré špecifické odvetvia (ubytovanie a stravovanie) a podniky s kratšou dĺžkou podnikania (menej ako 5 rokov). Do nákupu nehnuteľnosti, dopravných prostriedkov a strojov sa prostredníctvom bankového úveru rozhodli investovať skôr stredne veľké podniky a podniky s dlhšou pôsobnosťou na trhu (od 5 do 10 rokov).

Ručenie

Z prieskumu vyplýva, že mikropodniky ručia **najmä prostredníctvom inej osoby alebo subjektu** (resp. využívajú iné, bližšie nešpecifikované formy ručenia), zatiaľ čo väčšie podniky ručia najmä nehnuteľným majetkom.

Z európskeho prieskumu (údaje Eurostat: „Access to Finance“, r. 2007 a 2010) vyplýva, že **ručiteľov** (osoby alebo spoločnosti, ktoré by kryli riziko v prípade neschopnosti splatenia úveru) **potrebovalo približne 30 % slovenských MSP. Išlo prevažne o vlastníka / riaditeľa podniku.**

V prieskume EK : „SMEs Access to Finance Survey“ z roku 2014 a 2015 väčšina slovenských MSP uviedla, že došlo k miernemu zlepšeniu podmienok **na zabezpečenie úveru.**

Vnímanie zmeny podmienok

Dobrá dostupnosť bankových úverov ilustrujú aj názory respondentov z prieskumu na zmenu v podmienkach pre získanie bankového úveru za posledných 12 mesiacov. Zhoršenie indikovalo iba 7,0 % MSP, najmä tie podniky, ktoré podnikajú menej ako 3 roky od ich vzniku. V kontraste s tým zlepšenie podmienok indikovalo až 25% podnikov

vo fáze začatia podnikateľskej činnosti. Pre 24,6 % respondentov zostali podmienky nezmenené.

Z európskych prieskumov (EK : „SMEs Access to Finance Survey“ z roku 2014 a 2015) taktiež vyplýva, že slovenské MSP **v nižšej miere pociťovali v posledných 6 mesiacoch zhoršenie dostupnosti bankových úverov ako bol priemer EÚ-28.** Pravdepodobne to súvisí aj s **hodnotením ochoty bánk poskytovať úvery**, ktorá je na Slovensku v porovnaní s EÚ-28 hodnotená nadpriemerne.

2.3 Kapitálové financovanie a rizikový kapitál

Základná funkcia kapitálového trhu

Základnou funkciou kapitálového trhu je prerozdelenie voľných finančných zdrojov, ako výsledok dopytu a ponuky strednodobého a dlhodobého kapitálu. Na strane dopytu plní kapitálový trh dôležitú úlohu pre spoločnosti – emitentov cenných papierov, ktoré týmto spôsobom majú možnosť získať zdroje pre financovanie vlastnej činnosti a rozvoja, čo predstavuje vhodnú alternatívu k financovaniu prostredníctvom bankových produktov.

Praktická neexistencia kapitálového trhu v SR

Koncepcia rozvoja kapitálového trhu, ktorá bola vládou SR schválená 23. apríla 2014 konštatuje, že **„slovenský kapitálový trh neplní svoju základnú funkciu**, keďže nespája ponuku voľného strednodobého a dlhodobého kapitálu s dopytom po týchto zdrojoch“. Správa hodnotí aj momentálnu situáciu, podľa ktorej je v súčasnosti takmer nemožné umiestniť voľný kapitál do vhodných investícií. Taktiež zo záverov Ex-ante hodnotenia pre využitie finančných nástrojov v SR v programovom období 2014 – 2020 (ďalej iba „Ex-ante hodnotenie“) vyplýva, že **trh kapitálového investovania v SR je nerozvinutý a je charakterizovaný nízkou mierou dopytu aj ponuky.**

Zlú situáciu v rámci kapitálového financovania dokumentuje aj hodnotenie expertov v rámci Národnej správy projektu GEM za Slovensko za rok 2014, Podnikanie na Slovensku: aktivita, inkluzivita, prostredie. V rámci hodnotenia podnikateľského prostredia je totiž jednoznačne najhoršie hodnotenou oblasťou s pomedzi všetkých dimenzií nášho podnikateľského prostredia práve **prístup k financovaniu cez výzvy na upisovanie akcií (IPOs), čo reflektuje praktickú neexistenciu akciového trhu v SR.** Na druhej strane, Národná správa projektu GEM za rok 2014 z dostupných zdrojov financovania hodnotí okrem úverového financovania priaznivejšie práve moderné formy financovania (zdroje od individuálnych investorov a rizikový kapitál).

Negatívne hodnotenie možnosti financovať svoje aktivity cez miestny kapitálový trh (3.2 bodu zo 7 možných; 86 miesto zo 140 krajín) dosahuje SR aj v rámci Rebríčku globálnej konkurencieschopnosti krajín 2015–2016, ktorý vydáva Svetové ekonomické fórum (WEF). Najhoršie hodnotenou oblasťou v rámci 8. piliera tohto rebríčka, ktorý sa týka vyspelosti finančného trhu je **dostupnosť rizikového kapitálu** (2.9 bodu zo 7 možných; 57 miesto zo 140 krajín).

Vyššie uvedené hodnotenia potvrdzuje aj prieskum využívania externých foriem financovania z roku 2015, v ktorom sa **iba 1,6%** respondentov z kategórie MSP vyjadrilo, že v predchádzajúcich 12 mesiacoch využilo kapitálové financovanie. Z prieskumu vyplýva, že tento typ financovania z MSP využívajú najmä malé a stredné podniky a podniky nachádzajúce sa vo fáze expanzie, resp. tie, ktoré podnikajú od 5 do 10 rokov. Ani jeden respondent vo fáze začiatku podnikateľskej činnosti nevyužil tento typ financovania. Zistenia potvrdzujú aj závery Konceptie rozvoja kapitálového trhu, podľa ktorej **na kapitálovom trhu úplne absentujú malé inovatívne firmy.**

Vysoké náklady na prístup na kapitálový trh

Tento fakt z časti vysvetľujú objektívne príčiny (obmedzená história cash flow, žiadne aktíva, ktoré by mohli slúžiť ako kolaterál a pod.), ale výraznejšou prekážkou sú podľa Konceptie pre podporu startupov a rozvoj startupového ekosystému v Slovenskej republike **náklady na prístup na kapitálový trh.** Prístup na kapitálový trh je pre väčšinu startupov (rovnako aj pre MSP) drahý, čo súvisí najmä s fixnými nákladmi pri due diligence a majetkových záležitostiach. Toto tvrdenie potvrdzuje aj Konceptia rozvoja kapitálového trhu, podľa ktorej sú ostatné súvisiace náklady spojené s emisiou dlhových cenných papierov na primárnom trhu oveľa vyššie než pri získaní úveru, čoho dôsledkom je skutočnosť, že **kapitálový trh je v konkurencii s bankovým sektorom v sprostredkovaní voľných zdrojov jednoznačne drahší.** Bankové úvery sú dostupnejšie a jednoduchšie sa získavajú v porovnaní s emitovaním cenných papierov na trhu, s ktorým sú spojené náročné procedúry kótovania a informovania investorov. Výsledkom tohto stavu je dlhodobo dominujúci bankový sektor.

Nevyužitý potenciál kapitálového trhu

Nepriaznivý vývoj v oblasti kapitálového financovania dokumentujú aj závery z Prieskumu, podľa ktorého **iba 4,7 %** respondentov z kategórie MSP predpokladá, že v najbližších 2 rokoch využije túto formu financovania. Opätovne sa to týka najmä stredne veľkých podnikov a podnikov vo fáze expanzie alebo útlmu, resp. tých ktoré podnikajú od 5 do 10 rokov. **Zaujímavosťou je, že tento typ financovania predpokladajú využiť najmä podniky, ktoré sú aktívne predovšetkým na domácom trhu** (ktorých podiel tržieb z vývozu tovaru a služieb je do 25%).

Na druhej strane, výsledky Prieskumu dokazujú, že kapitálové financovania je medzi respondentami stále považované za vhodnú možnosť externého financovania jednotlivých rozvojových aktivít ich podnikov. Táto forma zaznamenala preferenciu **v hodnote medzi 6 – 9 %** medzi respondentami pri všetkých typoch rozvojových aktivít ich podnikov, s výnimkou výskumno-vývojovej činnosti, kde je najpreferovanejšia grantová forma financovania.

Z výsledkov Prieskumu vyplýva nesúlad medzi preferenciou podnikateľov, ktorí deklarujú záujem o využívanie kapitálového financovania pri financovaní rozvojových aktivít, a reálnym ako aj predpokladaným využívaním tejto formy externého financovania. Pomerne veľká medzera medzi reálnym využívaním a preferovanou formou financovania **poukazuje na existujúci** (aj keď momentálne nevyužívaný) **potenciál tohto typu financovania.**

Na nevyužitý potenciál upozorňuje aj vyššie spomínané Ex-ante hodnotenie, v ktorom bola identifikovaná **medzera na trhu kapitálového financovania odhadovaná na 138 až 643 miliónov EUR.**

Pre porovnanie, zdokumentované **investície verejných fondov rizikového kapitálu** sa v roku 2014 pohybovali na úrovni 8,96 mil. EUR, konkrétne:

Tab. č. 4: Investície fondov rizikového kapitálu v portfóliu Slovak Business Agency / Národného holdingového fondu, s. r. o., 2007 – 2014

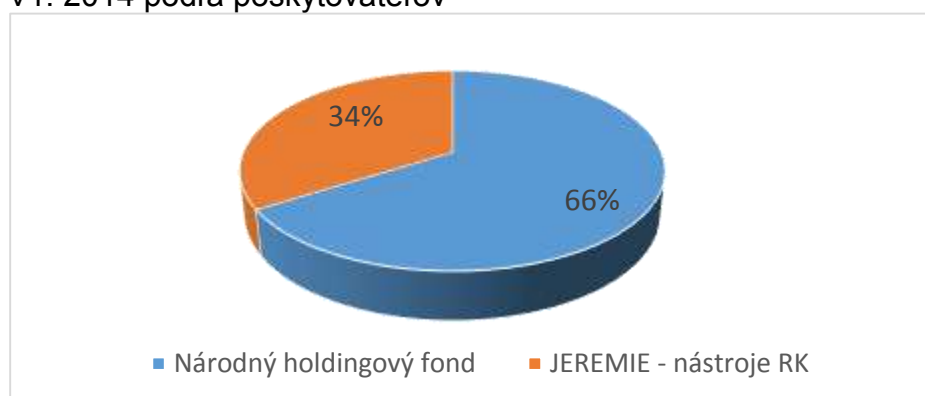
rok	Štádium životného cyklu spoločností pri realizovaní investičných návrhov			Spolu
	Seed	Start-up	Development	
2007	215 760	46 471	6 771 559	7 033 791
2008	3 845 847	451 437	3 693 587	7 990 872
2009	2 099 247	3 895 833	8 370 533	14 365 613
2010	61 988	10 896 510	459 500	11 417 998
2011	872 467	4 798 078	5800 000	11 470 545
2012	1 183 805	4 798 078	5 592 872	6 978 337
2013	60 000	0	8 931 786	8 991 786
2014	0	665 000 (4 investície)	5 249 549 (3 investície)	5 914 549
Od založenia fondov	12 954 102 (70 investícií)	23 225 734 (53 investícií)	47 215 714 (60 investícií)	83 395 551 (183 investícií)

Zdroj: Správy o stave malého a stredného podnikania v Slovenskej republike

Tab. č. 5: Prehľad investícií v rámci nástroja rizikového kapitálu iniciatívy JEREMIE k 31.12.2014

Nástroj rizikového kapitálu	Počet podporených subjektov k 31.12.2014		Objem investovaných prostriedkov k 31.12.2014 (v mil. Eur)	
	OP VaV	OP BSK	OP VaV	OP BSK
Seed fond (seed)	2	4	0,40	0,80
Fond rizikového kapitálu (venture)	1	1	0,80	1,05
Spolu	3	5	1,2	1,85

Zdroj: Správa o stave malého a stredného podnikania v Slovenskej republike v roku 2014

Graf č. 4: Podiel realizovaných investícií prostredníctvom rizikového kapitálu v r. 2014 podľa poskytovateľov

Zdroj: Správa o stave malého a stredného podnikania v Slovenskej republike v roku 2014

Nezáujem o kapitálové financovanie zo strany slovenských MSP potvrdzuje aj prieskum Európskej komisie „**Access to Finance Survey**“ z roku 2015, kde sa až **96,3 % slovenských respondentov** z kategórie MSP vyjadrilo, že tento typ financovania nikdy nevyužilo a **nie je pre nich ani relevantný** (priemer EÚ-28: 82,5%). Ako externý zdroj by kapitálové financovanie (vrátane rizikového kapitálu a business anjelov) na financovanie rozvojových aktivít využilo **iba 0,3 % slovenských respondentov** (priemer EÚ-28: 8,6%).

2.4 Podporné nástroje verejného sektora

Verejný sektor zohráva dôležitú úlohu v rámci financovania MSP, pričom sa zameriava najmä na vyplňanie trhových medzier a na financovanie pre súkromný sektor menej zaujímavých projektov (vyššie riziko, dlhšia návratnosť, nižšia ziskovosť).

Hodnotenie nástrojov verejného sektora

Prieskum SBA z roku 2015 však dokazuje, že väčšina respondentov vníma možnosť získania externých finančných zdrojov z podporných programov verejného sektora **za takmer nedosiahnuteľnú (32,2%)**. Zlým signálom je najmä skutočnosť, že **negatívnejšie túto situáciu vnímajú najmä mikropodniky**. Negatívne je situácia vnímaná aj u MSP v rámci odvetvia priemyslu, kde dosahuje toto hodnotenie až **(41,2%)**. Vnímanie možností získania zdrojov z podporných nástrojov verejného sektora je negatívne aj u MSP nachádzajúcich sa **vo fáze útlmu (39,0%)**, čo poukazuje na trhovú medzeru vo finančných nástrojoch poskytovaných verejným sektorom.

Oproti celoslovenskému priemeru ako dostatočné hodnotia možnosť získať zdroje z podporných programov verejného sektora najmä stredne veľké podniky (20,7%), podniky v začiatkovej fáze podnikateľskej činnosti (25%) a podniky pôsobiace v sektore poľnohospodárstva (30%). **Pozitívnejšie hodnotenia** sa teda týkajú najmä tých podnikov, v ktorých dostupnosti sa **koncentruje viacero podporných nástrojov verejného sektora** (či už ide o tradičnú podporu a dotovanie pôdohospodárstva, alebo podpora začínajúcich podnikateľov. Stredne veľké podniky sa zase vyznačujú potrebnými kapacitami na získanie podpory a z tohto dôvodu sa dá usudzovať, že nástroje verejného sektora vnímajú dostupnejšie a teda aj pozitívnejšie.

Výsledky prieskumu využívania externých foriem financovania potvrdzujú nedostatočné dodržiavanie princípu SBA „najskôr myslieť v malom“ a presadzovanie logiky „one size fits all“ v ponuke verejných nástrojov externého financovania.

Skúsenosti s reálnym využívaním podporných nástrojov verejného sektora

Negatívne vnímanie možnosti využívania podporných nástrojov verejného sektora dokazuje aj Analýza financovania mikropodnikov a začínajúcich podnikov, ktorá sa realizovala v roku 2013. Tento prieskum sa dopytoval na reálne využitie finančnej podpory zo strany verejných inštitúcií. **Až 58% respondentov sa vyjadrilo, že nevyužilo takýto nástroj a ani o tom neuvažuje**. Ďalších 24 % respondentov takýto nástroj nevyužilo ale uvažujú o ňom. **Reálne skúsenosti s finančnou podporou malo iba 15,8% respondentov**. Opätovne išlo o podniky podnikajúce do troch rokov od ich vzniku, podniky v odvetviach pôdohospodárstvo, ubytovanie a stravovanie. Podľa prieskumu však **podporu z verejného sektora za posledných 12 mesiacov získalo iba 3,7% respondentov, najmä stredné veľké podniky**. S príspevkom na začatie podnikania z Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny SR, ako jedným typom verejne podporovaného externého financovania, však malo skúsenosti 6,3% respondentov (najmä mikropodniky), ktorí ich využili na začiatku ich podnikania.

Výsledok prieskumu však upozorňuje aj na **nevyužitý potenciál nástrojov verejného sektora** v oblasti externého financovania podnikania. Až štvrtina podnikateľov (24%) bude chcieť využiť verejnú podporu ako zdroj externého financovania v najbližších dvoch rokoch. **Podporu z verejného sektora viac preferujú malé a stredne veľké podniky** a podniky podnikajúce viac ako 3 roky.

S bankovým úverom zaručeným verejnou zárukou má skúsenosť (9,7%) respondentov, ktorí využili bankový úver alebo prečerpanie bankového úveru. Išlo najmä o **FO – živnostníkov (až 26,8%)** a podniky vo fáze začiatku podnikateľskej činnosti, resp. tie, ktoré podnikajú menej ako 3 roky. S najväčšou pravdepodobnosťou využili niektoré z produktov SZRB. Tieto údaje potvrdzujú aj výsledky prieskumu Európskej komisie: „Access to Finance of Enterprises“ z roku 2015, podľa ktorého malo s **grantmi alebo dotovanými úvermi** za posledných 6 mesiacov skúsenosť približne 3% slovenských podnikateľov z kategórie MSP (priemer EÚ-28: 8%), pričom reálne skúsenosti s nimi malo až 25% (priemer EÚ-28: 34%). Za nerelevantný zdroj financovania ich označilo 74% MSP v SR.

Stabilné vnímanie podmienok ovplyvňujúcich financovanie z verejného sektora

Prieskum sa zameriaval aj na vnímanie zmien v podmienkach pre získavanie externých zdrojov financovania z verejného sektora za posledný rok. **Pre 36,6% MSP vnímanie podmienok zostalo nezmenené.** Zlepšenie vnímalo 8,8% MSP, naopak zhoršenie 11,6% MSP. Zlepšenie pocítili najmä stredne veľké podniky a podniky v začiatkovej fáze podnikania, zhoršenie najmä podniky vo fáze útlmu. Výrazná časť podnikov, najmä tých z kategórie mikropodnikov sa však k tejto otázke nevedelo vyjadriť. Pomerne **stabilné vnímanie podmienok** dokazujú aj prieskumy Európskej komisie: „Access to Finance of Enterprises (SAFE)“, do ktorých sa slovenské MSP zapojili v rokoch 2011, 2013, 2014 a 2015. Hodnotenie vývoja faktorov ovplyvňujúcich dostupnosť externého financovania (prístup k verejnej finančnej podpore) v priebehu predchádzajúcich 6 mesiacov **bez zmeny** výrazne prevyšuje ostatné ponúkané odpovede. Pravidlom v týchto prieskumoch bolo tiež prevažujúce zhoršenie vnímania ako zlepšenie vnímania vývoja podmienok financovania z verejných zdrojov.

Prehľad finančnej podpory MSP z verejných zdrojov za rok 2014

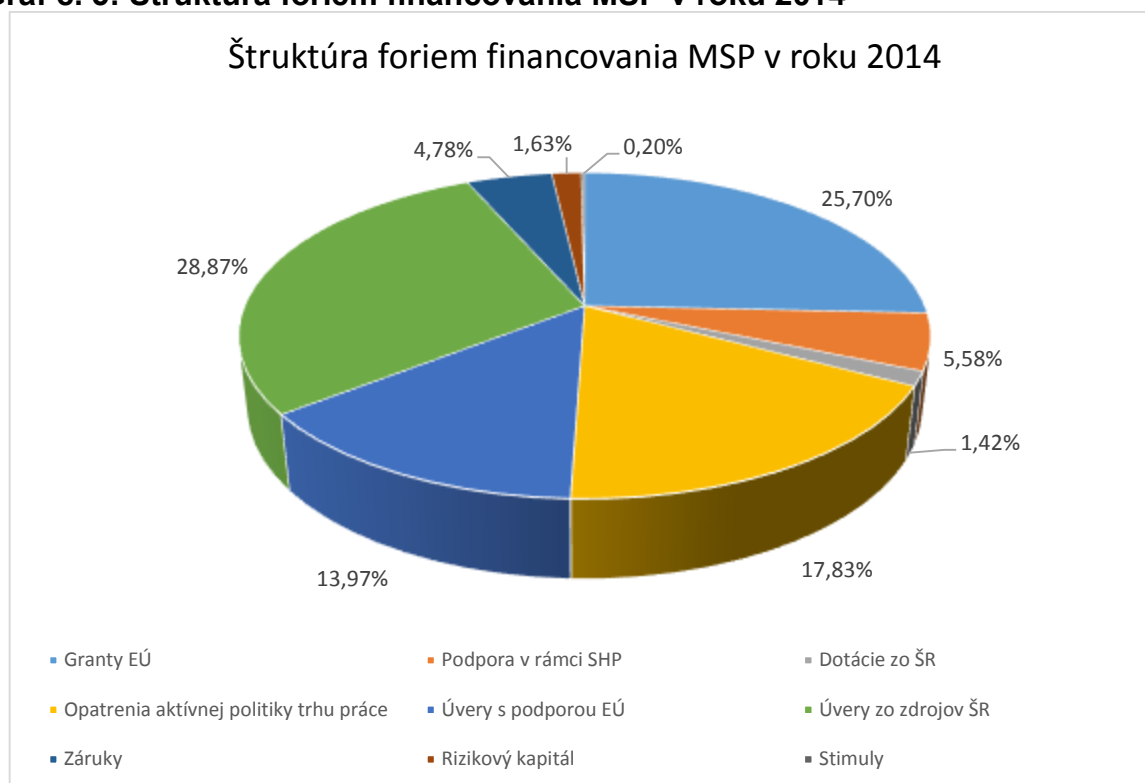
V roku 2014 z hľadiska štruktúry foriem financovania dominovali úvery zo zdrojov ŠR s takmer 30 %-ným podielom, granty EÚ s podielom 25,7 % a významný podiel (17,83 %) na financovaní MSP mali v danom období aj opatrenia aktívnej politiky trhu práce, ktoré prispeli na podporu MSP sumou 97 926 898 Eur. V rámci štruktúry foriem financovania sa úvery s podporou EÚ podieľali na objeme finančných prostriedkov čerpaných MSP na úrovni 14 %.

Tab. č. 6: Objem finančných prostriedkov čerpaných prostredníctvom MSP v rokoch 2013 a 2014

Forma financovania	2013		2014	
	Objem finančných prostriedkov (EUR)	Podiel na celkovom objeme	Objem finančných prostriedkov (EUR)	Podiel na celkovom objeme
Granty EÚ	125 882 393,53	23,80%	141 169 946,80	25,70%
Podpora v rámci Spol. poľnohosp. politiky EÚ	30 091 303,41	5,69%	30 655 509,52	5,58%
Dotácie zo ŠR	11 059 297,50	2,09%	7 802 361,06	1,42%
Opatrenia aktívnej politiky trhu práce	74 090 878,00	14,01%	97 926 898,00	17,83%
Úvery s podporou EÚ	42 849 080,80	8,10%	76 730 000,00	13,97%
Úvery zo zdrojov ŠR	192 267 369,00	36,36%	158 573 019,00	28,87%
Záruky	38 351 000,00	7,25%	26 273 000,00	4,78%
Rizikový kapitál	8 991 786,00	1,70%	8 967 747,00	1,63%
Stimuly	5 247 907,00	0,99%	1 100 000,00	0,20%
Spolu	528 831 015,24	100,00%	549 198 481,38	100,00%

Zdroj: Správa o stave MSP v roku 2014

Medziročne sa o 5,87 p. b. zvýšil objem finančných prostriedkov v rámci úverov s podporou EÚ a to súčasne s rastom objemu finančných prostriedkov čerpaných v rámci iniciatívy JEREMIE. V kategórii záruk poklesli záruky poskytované prostredníctvom SZRB aj EXIMBANKOU a teda ich celkový podiel na štruktúre foriem financovania sa znížil zo 7,25% na 4,78% (o 2,47 p. b.).

Graf č. 5: Štruktúra foriem financovania MSP v roku 2014

Zdroj: Správa o stave MSP v SR za rok 2014

Prehľad finančných nástrojov pre MSP zaručených verejnou zárukou

Štátom zaručené úvery poskytuje **Slovenská záručná a rozvojová banka** predovšetkým tým MSP, ktorí nemajú dostatočné zabezpečenie za úver, alebo sú pre komerčné banky rizikovejší. Základný princíp poskytovania záruk na úvery spočíva v rozložení rizika medzi SZRB, klienta a partnerský subjekt. V roku 2014 bola celková výška portfólia bankových záruk MSP 112,7 mil. EUR (medziročný pokles 28,2 %). Štátom poskytnuté záruky pre MSP poskytuje SZRB a **Eximbanka SR**. Hodnota týchto záruk sa taktiež v medziročnom porovnaní znížili (o 29,6 %) na hodnotu 26 mil. EUR.

Tab. č. 7: Vývoj financovania MSP z verejných zdrojov v rokoch 2007 – 2014 (v mil. EUR)

Ukazovateľ	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Štátom poskytnuté záruky pre MSP	82	99	81	70	84	87	38	26
Štátom zaručené úvery pre MSP	115	157	143	139	167	136	157	113

Zdroj: Správa o stave MSP v SR za rok 2014

Slovak Business Agency taktiež poskytuje úvery v rámci svojho **Mikropôžičkového programu**. Tento program predstavuje atraktívny produkt pre malé podniky, ktoré potrebujú prekryť nedostatok hotovosti pri investíciách, alebo v prevádzkových prostriedkoch. V roku 2014 agentúra poskytla 70 mikropôžičiek v celkovej hodnote 2,33 mil. EUR. Kumulatívne k 31. 12. 2014 bolo poskytnutých 1930 mikropôžičiek v hodnote 34,77 mil. EUR.

Ďalších **60,5 mil. EUR** bolo v roku 2014 viazaných v podobe schválených úverov so zárukou poskytované **v rámci iniciatívy JEREMIE** (nástroje FLPG a PRSL).

Prehľad programov európskych inštitúcií zaručených verejnou zárukou

Úvery s podporou Európskeho investičného fondu (EIF) poskytované v rámci Rámcového programu pre konkurencieschopnosť a inovácie (**CIP**) prostredníctvom produktov ČSOB: EÚ investičný úver a EÚ Prevádzkový úver. V roku 2014 poskytla ČSOB v segmente malých podnikov takmer 1000 úverov v celkovom objeme viac ako **27 mil. EUR**.

Európsky nástroj mikrofinancovania Progress (mikrofinancovanie Progress) s podporou EIF a EÚ poskytované OTP Bankou (produkt otp EÚ MIKROúver). Prostredníctvom tejto úverovej linky OTP Banka podporila v roku 2014 celkovo 113 MSP v objeme viac ako **1,7 mil. EUR**.

Úvery z úverovej linky Európskej investičnej banky (EIB). EIB podporuje investičné projekty, ktoré majú znížiť rozdiely v oblasti regionálneho rozvoja, posilniť hospodársku konkurencieschopnosť a zlepšiť životnú úroveň občanov. **K 31.12.2014** poskytla Tatra banka, a. s. celkovo 60 úverov v objeme 30 mil. EUR a ČSOB, a. s. 57 úverov v celkovom objeme 103,7 mil. EUR. Sprostredkovateľmi úverovej linky EIB sú aj ďalšie subjekty: SZRB, Tatra-Leasing, UniCredit Leasing, ČSOB Leasing a SG Equipment Finance.

Tab. č. 8: Prehľad financovania komerčných bánk zo zdrojov EIB v roku 2014

Sprostredkovateľ	Počet poskytnutých úverov	Objem poskytnutých úverov (v mil. Eur)
Slovenská sporiteľňa, a. s.	31	20,91
UniCredit bank, a. s.	206	20,88
VUB banka, a. s.	11	15,81
Sberbank Slovensko, a. s.	9	16, 21

Zdroj: Správa o stave MSP v SR za rok 2014

Úverový program na podporu rozvoja energetickej efektívnosti a obnoviteľných zdrojov energie na Slovensku – **SLOVSEFF** poskytovaný Európskou bankou pre obnovu a rozvoj (EBRD). V rámci programu **SLOVSEFF III** EBRD poskytla v júni 2014 Slovenskej sporiteľni úver vo výške 20 mil. EUR. Následne EBRD podpísala úverovú linku vo výške 5 mil. EUR s VÚB.

3. Bariéry využívania externých zdrojov financovania MSP

3.1 Limitujúce faktory pri získavaní úverov

Z výsledkov prieskumu zameranom na prístup malých a stredných podnikov k finančným zdrojom realizovanom v roku 2015 („SMEs Access to Finance Survey“), ktorý bol spracovaný na základe požiadavky Európskej komisie, 41% oslovených slovenských MSP neuvádza žiadne prekážky, ktoré by mohli predstavovať v budúcom období limitujúci faktor prístupu k finančným zdrojom. **Výšku úrokovej miery uvádza ako najvýznamnejší limitujúci faktor 16% oslovených podnikateľov. 15% oslovených podnikateľov vníma ako limitujúce faktory prístupu k finančným zdrojom nedostatočné zabezpečenie a garancie.** Z dát uverejnených v spomínanom prieskume, slovenské MSP **získavali úvery za nižšie úrokové miery ako bol priemer EÚ-28** (priemer SR: 4,1%, priemer EÚ-28: 4,4%; medián SR: 3,0%, medián EÚ-28: 4,0%; r. 2015).

Tieto limitujúce faktory sa objavujú aj v prieskume „Využívania externých foriem financovania“ realizovanom SBA v roku 2015. Odpovede respondentov na otázku zameranú na objasnenie vnímania najdôležitejších limitujúcich faktorov pri získavaní bankových úverov nevykazujú výrazné odlišnosti naprieč jednotlivými kategóriami MSP. **Za najdôležitejšie limitujúce faktory pri získavaní bankových úverov oslovení podnikatelia považujú najmä vysoké úrokové miery (31%). Takmer pätina nepriaznivé podnikateľské prostredie (19%), a nedostatočnú ochotu bánk poskytovať úvery (16%). Nepostačujúce zabezpečenie označilo za limitujúci faktor pri získavaní bankových úverov (15%) podnikateľov, krátku podnikateľskú históriu firmy (14%), ale objavila sa aj nedostatočná konkurencia bánk (4%), ktorá môže byť limitujúcim faktorom pri získavaní bankového úveru.**

Graf č. 6: Najdôležitejšie limitujúce faktory pri získavaní bankových úverov

Zdroj: Využívanie externých foriem financovania (SBA, 2015)

3.2 Limitujúce faktory pri verejnej podpore

- nevyužívanie existujúceho potenciálu verejného sektora pri financovaní MSP,
- obmedzená dostupnosť zdrojov externého financovania (vládných dotácií) z verejného sektora pre mikropodniky,
- v obmedzenej miere uplatňovanie princípu „Think small first“ v podmienkach SR,
- nízke povedomie MSP o možnostiach poskytovania záruk na bankové úvery cez SZRB a EXIMBANKU,
- nízky podiel štátom poskytnutých záruk aj štátom zaručených úverov MSP,
- nízka miera čerpania finančných prostriedkov z komunitárnych programov EÚ určených pre MSP.

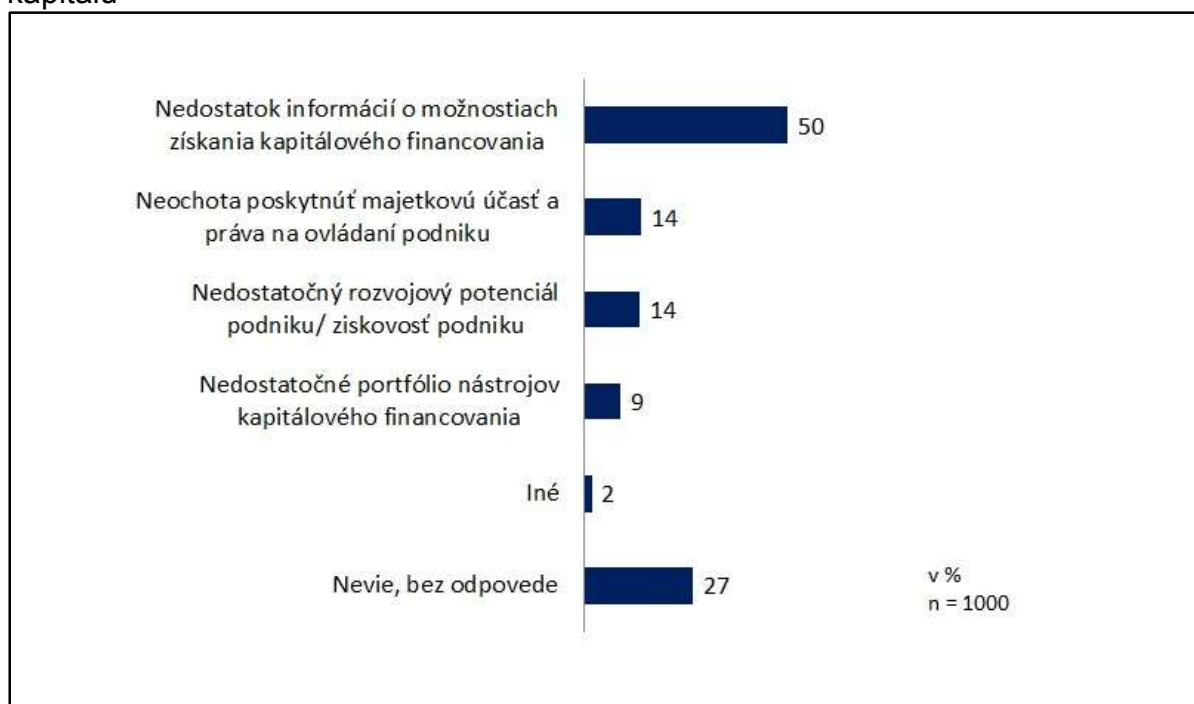
3.3 Limitujúce faktory využívania kapitálového financovania a rizikového kapitálu

Tradičným problémom Slovenska zostáva nerozvinutý kapitálový trh a s tým spojená dostupnosť rizikového kapitálu, ktorý je dôležitý najmä pre inovatívne a rýchlorastúce spoločnosti. Vo využívaní rizikového kapitálu je Slovensko dlhodobo na chvoste krajín EÚ.

Ex ante analýza pre využitie finančných nástrojov v SR v programovom období 2014-20 uvádza ako **jeden z dôvodov tohto stavu** (okrem nízkej aktivity súkromných investorov) najmä **nízku mieru povedomia o výhodách kapitálového financovania** a z toho vyplývajúci nedostatok skúseností s jednaním s kapitálovými investormi všeobecne.

Aj v rámci Prieskumu sa respondenti vyjadrovali k dôvodom nedostatočného využívania kapitálového financovania / rizikového kapitálu. Ako najväčšiu prekážku MSP taktiež vnímajú **nedostatok informácií o možnostiach získania kapitálového financovania** (50,1% respondentov). Toto percento sa ešte zvyšuje pri respondentoch podnikajúcich do 5 rokov a pri podnikateľoch, ktorí sú vo fáze začiatku podnikateľskej činnosti alebo vo fáze počiatočného rozvoja. Medzi ďalšie hlavné dôvody nevyužívania tohto nástroja patrí neochota poskytnúť majetkovú účasť a práva na ovládanie podniku (14,0%) a nedostatočný rozvojový potenciál podniku / ziskovosť podniku (13,7%).

Graf č. 7: Dôvody nedostatočného využívania kapitálového financovania / rizikového kapitálu

Zdroj: Využívanie externých foriem financovania (SBA, 2015)

Obavy z nedostatočného rozvojového potenciálu medzi slovenskými MSP sú oprávnené. Potvrdzujú ich aj historické skúsenosti, ktoré najlepšie dokumentujú prieskumy Eurostatu: „Access to finance“ realizované v rokoch 2007 a 2010, kde boli hodnotené **dôvody neúspechu pri získavaní kapitálového financovania** a táto príčina bola hodnotená ako najčastejšia (r. 2010: 37,4%; r. 2007: 26,4%). Druhou najčastejšou príčinou bol fakt, že investori považovali ich podnik za príliš zadlžený (r. 2010: 25,2; r. 2007: 26,4%).

4. Odporúčania

- **Zvýšiť povedomie MSP** - Veľkým problémom MSP je ich nedostatočná znalosť možností získavania finančných zdrojov. Preto je nevyhnutné zvýšiť efektívnosť poradenských centier a pravidelne uskutočňovať informačné semináre v rámci vzdelávacích programov Slovak Business Agency. Zvlášť dôležité je zvýšiť ich záujem o alternatívne, ako aj inovatívne zdroje financovania, napr. business angels, crowdfunding.
- **Rozšíriť možnosti v mikrofinancovaní** - Ide o to, aby finančné zdroje boli MSP prístupné vo forme úverov za zvýhodnených podmienok. Nakoľko mikropôžičkový program má revolvingový charakter, mohlo by to napomôcť k udržaniu zamestnanosti v jednotlivých regiónoch Slovenska, pomôcť začínajúcim podnikateľom, mikropodnikom, ale napríklad aj sprístupniť financie podnikajúcim ženám, či iným znevýhodneným skupinám - mladým, podnikateľom s hendikepom, migrantom, ale aj seniorom. V tomto smere pozitívne vyznieva skutočnosť, že v apríli 2013 bol opätovne po dočasnom pozastavení spustený mikropôžičkový program od Slovak Business Agency. Je preto potrebné, aby sa existujúci program dopĺňal zdrojmi a priebežne inovoval.
- **Poskytovanie záruk** - V tomto smere je potrebné zvýšiť povedomie MSP o aktivitách SZRB a Eximbanky, nakoľko ich pozná málo MSP.
- **Podpora potenciálnych investorov**, aby investovali alebo požičali finančné zdroje začínajúcim podnikateľom a podnikom prostredníctvom úľavy na dani. Výhodou takejto schémy je jednoduchý princíp fungovania, ktorý len minimálne zaťažuje štátny rozpočet a vhodne stimuluje trhové prostredie.
- **Zlepšenie kapitálového financovania pre startupy cez štruktúru Slovak Investment Holding a zavedenie nových finančných nástrojov pre inovatívne začínajúce podniky v rámci Národného podnikateľského centra.** V súlade so závermi „Ex-ante analýzy pre využitie finančných nástrojov v SR v programovom období 2014-2020“ bude pri zabezpečení financovania inovatívnych začínajúcich podnikov využitá aj štruktúra SIH. Na kapitálové financovanie môžu byť teda využité aj zdroje Európskych štrukturálnych a investičných fondov vyčlenené na finančné nástroje, ako aj ďalšie zdroje v rámci štruktúry SIH. V rámci nej sú navrhnuté a budú sa poskytovať aj finančné nástroje v oblasti kapitálového financovania.

Okrem modelu financovania prostredníctvom SIH sú pre inovatívne začínajúce podniky dôležité aj iné formy financovania, napríklad v podobe konvertibilného úveru, kombinácie financovania s poskytovaním poradenských alebo mentoringových služieb inovatívnym začínajúcim podnikom (čo mu garantuje väčšiu šancu udržania sa na trhu) a podobne. Tieto formy podpory by mali byť zavedené v rámci činnosti NPC a financované zo zdrojov OP Val v súlade s aktivitami navrhnutými v OP Val.

Prílohy

1. Odvetvová a regionálna finančná analýza malých a stredných podnikov za obdobie 2008 – 2013 a 2013 – 2015
2. Prieskum využívania externých foriem financovania MSP